

ЛІНГВОКУЛЬТУРА ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Канд. філол. наук **Торосян О. М.**

Україна, Київ, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Інститут філології, Кафедра англійської філології та міжкультурної комунікації

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/28022020/6950

ARTICLE INFO

Received 20 December 2019

Accepted 12 February 2020

Published 28 February 2020

KEYWORDS

linguacultural approach,
linguacultural competence,
linguacultural field,
linguacultural units.

ABSTRACT

The article aims at describing main aspects of linguacultural approach to the foreign language teaching. Analyzing the key notions such as linguacultural competence, linguacultural field, linguacultural units and others, the author comes to conclusion that linguaculture is essential and integral part of the process of teaching, which enhances the efficiency of developing general communicative competence of students.

Citation: Торосян О. М. (2020) Linhvokultura yak Nevidiemna Skladova Vykladannia Inozemnoi Movy. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. 2(23). doi: 10.31435/rsglobal_ijitss/28022020/6950

Copyright: © 2020 **Торосян О. М.** This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Вступ. Зв'язок мови та культури не викликає сумніву: розвиток мови під впливом вимог сучасності впливає на культурні процеси і навпаки, будь-які зміни в культурі людей відображаються у мові. Мета навчання іноземної мови полягає не тільки в навчанні іншомовного спілкування, формуванні комунікативних умінь і навичок, а й в опануванні знань про культуру. Лінгвокультурологічний підхід до навчання дозволяє осмислити явища культури свого народу в дзеркалі іноземних культур, досягнути загальнолюдські цінності, опанувати особливості життя і поведінки, традицій і звичаїв інших народів, що, без сумніву, сприятиме вдосконаленню комунікативних компетентностей мовної особистості. Процес викладання та опанування іноземною мовою не може здійснюватись без присутності культурологічного компоненту, культурологічного контексту, який включає такі фактори як лінгвокраїнознавчий, етнографічний, соціокультурний, прагматичний.

Дана стаття має за **мету** висвітлення лінгвокультурологічного аспекту викладання англійської мови.

Результати дослідження. Ми вважаємо, що центральною є ідея про взаємопов'язане вивчення мови і культури, про важливість формування не лише мовної, але і *лінгвокультурної компетенції*. Йдеться про освоєння і усвідомлення базових знань з позиції взаємозв'язку мови і культури, які передбачають: розуміння базових лінгвокультурних одиниць носіїв мови, їх культурну наповнюваність, їх місце у мовній картині світу; засвоєння базових лінгвокультурних одиниць носіїв мови, тісно пов'язаних з історією, культурою, способом життя, звичаями і менталітетом народу; актуалізацію базових лінгвокультурних одиниць носіїв мови в соціокультурній ситуації.

Ефективність спілкування, крім знання мови, залежить і від інших факторів: умов та культури спілкування, правил етикету, знання невербальних форм вираження, соціальних норм мовної та невербальної поведінки, наявності глибоких фонових знань. Подолання мовного бар'єру недостатньо для забезпечення ефективності спілкування. Для цього необхідно подолати

культурний бар'єр [2]. Лінгвокультурологічна компетенція поєднує лінгвокультурологічні знання – узагальнений досвід, відображений у свідомості в мовній формі окремих слів, словосполучень, фразеологізмів, прислів'їв, приказок, художніх і краєзнавчих текстів, які включають знання історії країни, традицій, звичаїв народу, особливостей розмовної мови жителів, побутового життя людей та лінгвокультурологічні вміння – здатність використовувати отримані теоретичні знання і відповідні навички, наприклад, вміння аналізувати лінгвокультурологічну інформацію; вміння творчо використовувати лінгвокультурологічні знання [11].

Під лінгвокультурною компетенцією ми розуміємо базові знання, які актуалізовані людиною в процесі її життєдіяльності та відображають ціннісні уявлення, норми, правила, що діють в даній культурі і мові. Іншими словами, ці знання втілені в базових лінгвокультурних одиницях, що відтворюють мовну культуру суспільства. Базові лінгвокультурні одиниці визначаються нами як основні компоненти системи мови (ключові слова, словосполучення, фразеологічні одиниці та прецедентні тексти), що відображають національно-культурну специфіку суспільства, детерміновані системою цінностей суспільства і дозволяють особистості забезпечити розвиток здібностей, формування світогляду і духовності, гідну підготовку до життєдіяльності в суспільстві. В даному випадку ми стоїмо на позиції компетентнісного підходу, який передбачає, що все, що вивчається, накопичується, акумулюється в процесі всього курсу навчання, має вживатися, використовуватися, актуалізуватися.

До складу лінгвокультурної компетенції ми включаємо:

- *лінгвістичну компетенцію* (знання і володіння різного роду базовими одиницями, властивими даній культурі і законами системних відносин між ними);
- *культурну компетенцію* (володіння культурно-зумовленими нормами), яка в свою чергу включає: соціокультурну компетенцію (знання норм, правил і традицій свого суспільства);
- *міжсоціокультурну компетенцію* (знання норм, правил і традицій іншого суспільства).

Всі наведені вище складники лінгвокультурної компетенції вербалізуються у мовних знаках та формують лінгвокультурологічне поле. Міжрівневою одиницею цього поля, мінімальним носієм лінгвокультурної компетенції є лінгвокультурема [4] – комплексна міжрівнева одиниця, що становить діалектичну єдність лінгвістичного та екстралінгвістичного (культурного) змісту [8]. Лінгвокультурема не є одиницею мовної системи, а лише базовим терміном лінгвокультурології і служить на позначення одиниці вербалізації культурного змісту. План форми лінгвокультуреми може відповідати лексемі, словосполученню, тексту. Планом її змісту є культурна інформація – сукупність культурно маркованих знань і уявлень носіїв певної етнічної культури.

Найбільш типовими джерелами лінгвокультурем є: 1) народна поетична творчість; 2) надбання історії і громадська думка; 3) літературні твори, в яких відображається національна особистість (типи й образи) та публіцистика; 4) видатні особистості як моделі національної свідомості; 5) думки й судження іноземців про певну націю та її культуру [6].

Тематичні базові лінгвокультурні одиниці можуть бути схожі з мовними одиницями інших націй і культур, але часто по суті і за змістом вони будуть відрізнятися, так як кожна культура і нація мають свій менталітет, свій світогляд, свої підвалини, звичаї і традиції. Це обумовлено різними причинами: історичним розвитком, впливом політичних, громадських, культурних і соціальних факторів. Базові лінгвокультурні одиниці повинні відображати як культурні, політичні, соціальні, економічні, освітні, історичні та інші сторони життя, так і національну свідомість, менталітет, національну ідею сучасного суспільства.

Увага лінгвокультурології спрямовується на одиниці мови, які набули символічного, еталонного, образно-метафоричного значення в культурі, узагальнюючи результати людської свідомості, значення, зафіксованого в легендах, міфах і традиціях певного народу. Такі мовні одиниці, за визначенням Г. Д. Томахіна, називаються мовними реаліями і становлять основу лінгвокультурної парадигми нації як сукупності мовних форм, що відтворюють категорію ментальності в етнічному, соціальному, історичному та науковому аспектах [10]. Лінгвістична сутність реалій передбачає наявність певної сукупності ознак, за якими вони відмежовуються від інших одиниць мовної системи, а саме: національної самобутності, унікальності, безеквівалентності. У філології існує розуміння реалії як предмета, поняття, явища, характерного для культури, побуту того чи того народу, яке відсутнє в інших народів, а також слова, що позначають такий предмет, поняття, явище [4, с. 11]. Таке розмежування терміна “реалія” стосується його функціонування в онтології та епістемології. У лінгвокраїнознавстві поняття, що

належать до реалій, можуть бути виражені й окремими словами – на рівні простих слів: *kilt, bap, hunt, kettle*; складних слів: *dry-bob, wet-bob, hot-dogging, five-a-side*, і словосполученнями: *sandwich course, pig in the middle, blue ruin, sandwich man*. Реалії знаходять певне місце на афористичному рівні, включаючи словосполучення, фразеологізми, прислів'я, приказки, крилаті вирази: *as old as the hills; as keen as mustard; as cold as charity; Birds of one feather flock together; People ask you for criticism, but they only want praise; Any man may be in good spirits and good temper when he's well dressed; Better a witty fool than foolish wit*. Аббревіатури як стягнуті в одне слово номінативні словосполучення також можуть бути віднесені до реалій, утворюючи окрему групу реалій-аббревіатур: *OAP* (Old Age Pension); *PTA* (Parent-Teacher Association); *STOPP* (Student-Teacher Organization Protesting against Punishment); *GAP* (Grand Old Party – republican party) [5, с. 13]. Мовна форма реалій різноманітна в кожній мові, відтворює особливості менталітету нації і на лексичному рівні, рівні словосполучення, і на рівні дискурсу.

Що стосується семантичних особливостей лінгвокультури, то вони охоплюють широкий спектр реалій, пов'язаних з різними сферами життя.

Тематичну класифікацію слів-реалій ми знаходимо у В.С. Виноградова [3, с. 79]. Він виділяє наступні рубрики:

- Побутові реалії (житло, одяг, їжа, види праці, грошові знаки, музичні інструменти, народні свята).

- Етнографічні та міфологічні реалії.

- Реалії природного світу (тварини, рослини, ландшафт).

- Реалії державного ладу і суспільного життя (актуальні та історичні).

- Ономастичні реалії – антропоніми (імена, прізвища відомих особистостей, які потребують коментарів), топоніми, імена літературних героїв інших творів, назви музеїв.

- Асоціативні реалії – вегетативні символи, анімалістичні символи, колірна символіка, фольклорні, історичні та літературно-книжкові алюзії, мовні алюзії.

Інші дослідники виділяють наступні семантичні реалії:

- Географічні (*the home counties, the Mid-West, Green belts* etc).

- Політичні (*backbenchers, constituencies, party whips, white papers, council tax, safe seats, peers, Chancellor of the Exchequer, The Budget, Downing Street, The Speaker, The Queen's Speech*).

- Освітні (*SATs, GCSEs, A' Levels, EFL (AmE = ESL), IELTS (TOEFL), BA, MD, RE, FE, HE, OU and OFSTED, comprehensive schools, grammar schools, half-term, eleven-plus, form tutors and prefects*).

- Спортивні (*hold all the aces, hit the bullseye, field questions, score an own goal, kick off, trumped, a pawn, a scrum, catch up, caught out, jockeying, a close call, a knockout blow, a good innings*).

- Релігійні (*sins* ("mistakes"), *to bless* ("sanction; approve"), *a baptism of fire* ("difficult beginning"), *biblical* ("like something in The Bible"), *angelic* ("beautiful and well-behaved"), *evangelical* ("vigorously promoting"), *a hierarchy* ("group members ranked according to importance").

- Природничі (*coyote, kangaroo, kiwi, maple tree, rattlesnake* and *sheepdog* tend to be known all over the world. Lesser-known ones might include *shire horse, daisy, bluebottle* and *midge, to fox (someone)* ("trick"), *a hornets' nest* ("a potentially dangerous situation"), *sheepish* ("showing shame or embarrassment"), *to squirrel (something) away* ("hide for future use"), *beaver away* ("working hard"), *to grasp the nettle* ("initiate an unpleasant task"), *weasel words* ("evasive answers"), *make hay* ("maximally utilise an opportunity"), *the lion's share* (= the majority) and *eagle-eyed* ("very observant") [4, 6, 8].

Дана класифікація слів-реалій представляється досить повною, вона охоплює багато сторін життя національної спільноти.

Отже, особливістю лінгвокультурологічного підходу до викладання іноземної мови, є не лише навчання лінгвістичним нормам, але і «національним реаліям», особливостям ментальності, складу розуму, стану душі, світогляду у сфері національної та світової культури, притаманним типовому представникові тієї чи іншої мовної спільноти. Оскільки лінгвокультурологічний підхід полягає у вивченні способу життя культурних спільнот, їхніх традицій і звичаїв, ціннісно-сміслових аспектів духовної, фізичної та матеріальної культури, ментальності народів, норм комунікативної поведінки членів культурної спільноти, що відображені в мові, то відбір матеріалу для навчання здійснюється відповідно до критеріїв, а саме:

- критерій культурологічної цінності;
- критерій типовості (у процесі навчання розглядаються елементи культури, які мають поширений, загальний характер);
- критерій сучасності;
- тематичний критерій (добір матеріалів відповідно до програми);
- критерій функціональності (необхідність активного використання лексичних одиниць з національно-культурною семантикою, фонових знань, норм мовного етикету).

До основних принципів лінгвокультурологічного підходу відносяться такі: 1) оволодіння всіма аспектами іноземної мови через призму культурного фону; 2) автентичність досягається тим, що навчання відбувається на реальних текстах, літературних творах, аудіо та відео матеріалах; 3) комплексність, тобто взаємопов'язано вивчаються всі аспекти мови: говоріння, аудіювання, читання та письмо; 4) принцип новизни полягає у використанні сучасних наукових даних для розробки форм і методів навчання та застосуванні інноваційних технологій; 5) принцип традиційності передбачає вивчення звичаїв, норм поведінки та етикету країни, мову якої вивчають [11]. Очевидними перевагами лінгвокультурологічного підходу є: розширення культурного світогляду студентів; ознайомлення з традиціями та етикетом країни, мову якої вивчають; взаємопов'язане вивчення всіх аспектів іноземної мови; позбавлення стереотипів та розвиток терпимості і такту по відношенню до інших культур, прагнення до діалогу культур.

Висновки. Підсумовуючи, варто зазначити, що формування лінгвокультурологічної компетенції студентів йде від вивчення окремих мовних фактів до аналізу лінгвокультурологічних феноменів: концептів, стереотипів, образів та ін. Отже, лінгвокультура у процесі викладання повинна бути представлена як реальна діюча модель, в якій знак, мовне значення і культурний сенс одиниць повинні бути взаємно обумовлені. Лише при такому взаємозв'язку власне мовна картина світу поглиблюватиметься до лінгвокультурологічної картини світу як компетенції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Александрова А.Е. Лингвокультурологический аспект концептуальной области возраста и его учет в обучении русскому языку американских студентов : автореф. дис. ... канд. пед. наук. – СПб., 2007. - 19 с.
2. Верещагин Е.М. / Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров // Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Русский язык, 1990. – 246 с.
3. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) / В. С. Виноградов. – М.: Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.
4. Воробьев В. В. Лингвокультурология: Монография / В. В. Воробьев. – М.: РУДН, 2008. – 336 с.
5. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. - М., 2004. – 477 с.
6. Красных В. В. Этнопсихоллингвистика и лингвокультурология: Курс лекций / В. В. Красных. – М.: ИТДГК «Гнозис», 2002. – 284 с.
7. Лингвокультурологический подход в обучении иностранным языкам на материале французского языка. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://gendocs.ru/v22345/?cc=8>.
8. Маслова В. А. Лингвокультурология: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В. А. Маслова. – М.: Издательский центр «Академия», 2001. – 208 с.
9. Суперанська А. В. Загальна теорія власних імен / А. В. Суперанська. – М. : Наука, 1978. – 160 с.
10. Томахін Г. Д. Реалії-американізми / Г. Д. Томахін. – М. : Выш. шк., 1988. – 238 с.
11. Хомаєва А. В. Лінгвокультурологічна компетенція як компонент сучасного навчання англійської мови / А. В. Хомаєва // IX Всеукраїнська науково-методична конференція студентів і молодих науковців «Прикладна лінгвістика 2013: проблеми та рішення». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://conference.nuos.edu.ua/catalog/lectureDetail?conferenceId=19967&lectureId=21798>.
12. Хроленко А.Т. Основы лингвокультурологии / А.Т. Хроленко. - М.: Флинта, 2009. – 184 с